

УДК 340.134

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.1.9>

КОНЦЕПЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА СТРУКТУРА

Колодій А.М.,

*головний науковий співробітник
відділу дослідження проблем правотворчості
та адаптації законодавства України до права ЄС
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України,
ORCID: 0000-0002-6647-700X*

Лапко А.Г.,

*кандидат юридичних наук,
провідний науковий співробітник
відділу дослідження проблем правотворчості
та адаптації законодавства України до права ЄС
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України,
ORCID: 0009-0007-7044-0078*

Хальота А.І.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
в.о. провідного наукового співробітника
відділу дослідження проблем правотворчості
та адаптації законодавства України до права ЄС
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України,
ORCID: 0000-0001-8505-0055*

Колодій А.М., Лапко А.Г., Хальота А.І. Концепція національної безпеки України: актуальність та структура.

У статті розглядається нагальна потреба у прийнятті Концепції національної безпеки України як фундаментального документа, що визначатиме стратегічні орієнтири та практичні механізми захисту життєво важливих інтересів Українського народу, суспільства та держави.

Автори акцентують увагу на домінуючій світовій тенденції закріплення положень щодо національної безпеки та оборони на конституційному рівні, наводячи приклади світових конституцій. Вони аналізують співвідношення майбутньої Концепції з чинним Законом України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII, підкреслюючи їхні різні статуси, глибину правового регулювання та функціональне призначення. Зазначається, що Закон є рамковим документом, тоді як Концепція, у разі її затвердження на рівні закону, матиме більш фундаментальний, теоретичний та стратегічний характер, розкриваючи сутність національної безпеки, її філософію та методологічні підходи.

У статті обґрунтовується необхідність прийняття нової Концепції національної безпеки України, яка забезпечить системність, цілісність та чіткість понятійного апарату у сфері безпеки. Підкреслюється важливість проактивного підходу до загроз, законодавчого закріплення та ієрархії документів, а також інтеграції передових методологічних засад. Автори розглядають Концепцію як основу для міжнародного співробітництва, що сприятиме поглибленню взаємодії з партнерами України.

На основі системного підходу пропонується структура Концепції національної безпеки України, що включає дванадцять ключових елементів: позиції України у світі, національні цілі та інтереси, союзники та партнери, реальні та потенційні загрози, матеріальна, нормативна та духовна бази, інституційна та кадрова основи, управління системою національної безпеки, діяльність у цій сфері та бажані результати. Наголошується на важливості визначення у Концепції основоположних понять, таких як національна безпека, Український народ, об'єкти та суб'єкти безпеки, загрози, національна мета та інтереси. Запропонована структура покликана забезпечити логічність, послідовність та системність документа, що є критично важливим для ефективного функціонування системи національної безпеки України в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: національна безпека, концепція, загрози, нормативно-правова база, структура, закон, стратегія.

Kolodiy A.M., Lapko A.G., Khalota A.I. The concept of national security of Ukraine: relevance and structure.

The article examines the urgent need to adopt the Concept of National Security of Ukraine as a fundamental document that will determine strategic guidelines and practical mechanisms for protecting the vital interests of the Ukrainian people, society and state.

The authors focus on the dominant global trend of consolidating provisions on national security and defense at the constitutional level, citing examples of world constitutions. They analyze the relationship between the future Concept and the current Law of Ukraine "On National Security of Ukraine" dated June 21, 2018 No. 2469-VIII, emphasizing their different statuses, depth of legal regulation and functional purpose. It is noted that the Law is a framework document, while the Concept, if approved at the level of law, will have a more fundamental, theoretical and strategic nature, revealing the essence of national security, its philosophy and methodological approaches.

The article justifies the need to adopt a new Concept of National Security of Ukraine, which will ensure the systematicity, integrity and clarity of the conceptual apparatus in the field of security. The importance of a proactive approach to threats, legislative consolidation and hierarchy of documents, as well as the integration of advanced methodological principles is emphasized. The authors consider the Concept as a basis for international cooperation, which will contribute to the deepening of interaction with Ukraine's partners.

Based on a systemic approach, the structure of the Concept of National Security of Ukraine is proposed, which includes twelve key elements: Ukraine's position in the world, national goals and interests, allies and partners, real and potential threats, material, regulatory and spiritual bases, institutional and personnel bases, management of the national security system, activities in this area and desired results. The importance of defining in the Concept fundamental concepts, such as national security, the Ukrainian people, security objects and subjects, threats, national goal and interests, is emphasized. The proposed structure is designed to ensure the logicity, consistency and systematicity of the document, which is critically important for the effective functioning of the national security system of Ukraine in the face of modern challenges.

Key words: national security, concept, threats, regulatory and legal basis, structure, law, strategy.

Постановка проблеми. У сучасному світі, позначеному геополітичною нестабільністю та безпрецедентними викликами, питання національної безпеки набуває особливої гостроти. Для України, що протистоїть повномасштабній військовій агресії, це не просто теоретичне питання, а життєво важлива необхідність. Ефективне функціонування держави та захист її суверенітету, територіальної цілісності та національних інтересів неможливі без чіткої, всеохоплюючої та адаптивної Концепції національної безпеки. Незважаючи на наявність певних нормативно-правових актів у цій сфері, існує нагальна потреба у розробці та впровадженні фундаментального документа, який би забезпечував системний підхід, уніфікував понятійний апарат та визначав стратегічні орієнтири для всіх суб'єктів безпекового сектору. Відсутність такого цілісного концептуального бачення може призвести до фрагментації зусиль, зниження ефективності реагування на загрози та ускладнення міжнародного співробітництва.

Метою даної статті є всебічний аналіз та обґрунтування актуальності та оптимальної структури нової Концепції національної безпеки України, що відповідатиме сучасним викликам та загрозам, а також забезпечить ефективну систему управління безпековою сферою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика національної безпеки традиційно перебуває у фокусі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Значний внесок у становлення та розвиток «націобезпекознавства» зробили такі видатні дослідники, як П. Артюх, О. Бандурка, О. Белов, В. Глушков, В. Горбулін, Я. Кондратьєв, О. Копан, І. Кресіна, М. Левицька, В. Ліпкан, М. Мельник, Н. Нижник, В. Почепцов, Ю. Римаренко, О. Шумілов та інші. Їхні праці охоплюють широкий спектр питань: від теоретичних засад до практичних аспектів забезпечення різних видів безпеки – військової, економічної, екологічної, інформаційної тощо. Проте, динамічний характер сучасних загроз, включаючи гібридні війни та технологічні виклики, вимагає постійного переосмислення існуючих концепцій та їх адаптації до нових реалій. Існує необхідність у розробці такого документа, який би не лише консолідував наявні знання, а й пропонував інноваційні рішення для забезпечення довгострокової безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. Прийняття Концепції національної безпеки України на сучасному етапі є не просто бажаним кроком, а нагальною потребою, зумовленою комплексом внутрішніх

та зовнішніх чинників. Цей документ має стати фундаментальним актом, який визначить стратегічні орієнтири та практичні механізми забезпечення життєво важливих інтересів Українського народу, суспільства та держави.

Принагідно хотілося б наголосити, що, у сучасних країнах, домінантною стає тенденція згідно якої, забезпечення національної безпеки та оборони, усе частіше вноситься на найвищий, конституційний рівень регулювання та охорони. Так, Глава X Конституції Естонської Республіки, прийнята на референдумі 28 червня 1992 року називається «Державна оборона» [1], Глава XIII Конституції Литовської Республіки прийнята на референдумі 25 жовтня 1992 року – «Зовнішня політика та захист держави» [2], Глава VII Конституції Республіки Македонія від 17 листопада 1991 року – «Оборона Республіки та оголошення стану війни або надзвичайного стану» [3], Глава XXVII Конституції Республіки Узбекистан прийнята на референдумі 30 квітня 2023 року «Оборона і безпека» [4], Розділ X-а Основного Закону Федеративної Республіки Німеччина від 23 травня 1949 року – «Стан оборони» [5], Розділ II Конституції Японії від 3 листопада 1946 року, набрала чинності 3 травня 1947 року – «Відмова від війни» [6], Підрозділ II, Розділу V «Рада Республіки та Рада національної оборони» – «Рада національної оборони», Розділ I та Розділ II, Глави I «Стан оборони та стан облоги», Титулу V «Захист держави та демократичних інститутів» Конституції Федеративної Республіки Бразилії від 5 жовтня 1988 року – «Стан оборони» та «Стан облоги» [7, с. 431–518].

З цих позицій доцільно пригадати, що «Концепція (основи державної політики) національної безпеки України» була схвалена Постановою Верховної Ради України від 16 січня 1997 року № 3/97-ВР та втратила чинність на підставі Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964-IV. У сьогодення, у цій сфері, суспільні відносини в Україні регулюють та охороняють Конституція України, Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII [8], Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР [9], «Стратегія національної безпеки України» схвалена Рішенням Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України» від 14 вересня 2020 року, введена в дію Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 [10] та багато інших нормативно-правових актів.

Враховуючи це виникає запитання відносно співвідношення між діючим Законом України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII та новою Концепцією національної безпеки України, яку необхідно прийняти. Ці два документи мають різний статус, глибину правового регулювання та функціональне призначення, хоча і є взаємопов'язаними. Переконані, що вони мають право на існування, особливо враховуючи теперішню ситуацію в Україні.

Закон є рамковим документом, який встановлює правові засади, загальні правила та принципи функціонування системи національної безпеки. Він є обов'язковим для виконання всіма суб'єктами. Концепція національної безпеки України, натомість, є документом, який має більш фундаментальний, теоретичний та стратегічний характер. Якщо вона буде прийнята на рівні закону (як пропонується у цій статті), то її юридична сила буде аналогічною чинному Закону, але її змістовне наповнення відрізнятиметься.

Для того щоб довести це доцільно виділити основні відмінності та встановити співвідношення між Законом України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII та майбутньою Концепцією національної безпеки України, зокрема:

- за статусом та юридичною силою: якщо Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII – це чинний нормативно-правовий акт, що має пряму дію і є обов'язковим для виконання, то Концепція якщо вона буде закріплена законом, матиме таку ж юридичну силу. Однак, історично в Україні існувала «Концепція (основи державної політики) національної безпеки України», схвалена Постановою Верховної Ради України 1997 року, яка втратила чинність з прийняттям Закону України «Про основи національної безпеки України» у 2003 році. Це свідчить про еволюцію підходів до ієрархії документів. Пропонована нова Концепція має амбіції отримати саме статус Закону;

- за глибиною змісту та рівнем деталізації положень: якщо Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII містить конкретні норми, принципи та повноваження суб'єктів і є більш «жорстким» і менш гнучким до змін, то Концепція має бути більш глибоким, аналітичним та теоретичним документом. Вона детальніше розкриватиме сутність національної безпеки, її філософію, методологічні підходи, визначатиме взаємозв'язки між різними елементами системи безпеки. Вона може містити наукові рекомендації, доктринальні настанови, що стануть основою для подальшої розробки інших документів;

- за призначенням та функціями: якщо Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII регулює правові відносини, встановлює структуру та повноваження суб'єктів, а його основна функція – правове забезпечення національної безпеки, то Концепція

виконуватиме інструментальну, системоутворюючу та методологічну функції. Вона є «першоосною» для формування ієрархічної системи нормативно-правових актів (стратегій, указів, постанов, розпоряджень, наказів), що деталізуватимуть її положення. Концепція має забезпечувати єдність принципів, підходів та цілей у сфері національної безпеки. Вона також покликана сформулювати єдине понятійне розуміння для всіх учасників процесу;

– за співвідношенням з іншими правовими актами: якщо Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII є основою для розробки Стратегії національної безпеки України та інших стратегічних документів, що більш детально описують шляхи досягнення цілей, він визначає, що стратегія національної безпеки є основним документом довгострокового планування, то Концепція прийнята як закон має стати «вищою формою осмислення феномену національної безпеки» порівняно зі стратегією. Вона задає загальні рамки та філософію, тоді як стратегія визначає конкретні цілі, завдання, засоби та напрямки їх досягнення. Таким чином, Стратегія має будуватися на положеннях Концепції.

Концепція національної безпеки на відміну від стратегії національної безпеки носитиме принципний, більш загальний, основоположний характер. Більшість розвинених держав мають власну концепцію національної безпеки і, на її підставі, сформували власний науковий підхід до організації управління у сфері національної безпеки та її забезпечення. У ній, насамперед, мають бути відображені наукові рекомендації і конкретні умови функціонування різноманітних суб'єктів забезпечення національної безпеки, що дозволяє у систематизованому вигляді враховувати чинники, які є критичними, вирішальними і найбільш важливими.

Отже, Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII є чинною правовою основою, що регулює відносини у сфері національної безпеки. Пропонована Концепція національної безпеки України, якщо вона буде затверджена законом, має стати фундаментальним, принципним, більш загальним і основоположним документом, який визначає глибинні понятійні, методологічні та цільові засади всієї системи національної безпеки. Вона має бути «дорожньою картою» для розробки та імплементації всіх наступних правових та програмних документів у цій сфері, включаючи Стратегію національної безпеки. Тобто, Концепція – це про «що і чому», а Закон і Стратегія – про «як».

Зважаючи на реалії сьогодення є нагальна потреба все ж прийняти Концепцію національної безпеки України, яка забезпечить:

1) системність та цілісність: існуюче законодавство у сфері національної безпеки, хоч і істотне, але є розрізненим. Воно потребує єдиного концептуального документа, який об'єднає всі її аспекти – від визначення загроз до механізмів реагування. Концепція забезпечить системний підхід, що дозволить уникнути фрагментації зусиль і забезпечити координовану діяльність усіх суб'єктів системи безпеки;

2) чіткість понятійного апарату, адже відсутнє єдине, чітке розуміння ключових термінів, таких як «концепція», «нація» (з урахуванням багатонаціонального складу Українського народу), «безпека», «національна безпека», що створює перешкоди для ефективної взаємодії та формування послідовної державної політики. Концепція має усунути цю невизначеність, забезпечивши єдиний термінологічний простір;

3) проактивний підхід до загроз: в умовах гібридної війни та постійної агресії росії, Україна не може обмежуватися лише реакцією на існуючі загрози. Концепція має передбачати прогнозування, раннє виявлення та попередження потенційних викликів, дозволяючи розробляти адекватні заходи до того, як вони наберуть критичного характеру. Вона повинна враховувати динамічний характер загроз і механізми їхньої ідентифікації та моніторингу;

4) законодавче закріплення та ієрархію: затвердження Концепції на рівні закону забезпечить їй найвищий правовий статус після Конституції України. Це дозволить їй слугувати надійною основою для всієї ієрархічної системи нормативно-правових актів у сфері національної безпеки – від стратегій до указів, постанов, розпоряджень, наказів тощо. Такий підхід гарантує послідовність та підзвітність у розробці та реалізації державної політики;

5) методологічну основу для управління: Концепція має інтегрувати передові методологічні підходи – антропологічний, феноменологічний, системний, діяльнісний, а також принципи науковості, історизму, всебічності, об'єктивності та конкретності. Це забезпечить наукову обґрунтованість рішень і дозволить ефективно управляти складною системою національної безпеки, враховуючи її багатовекторний характер;

6) основу для міжнародного співробітництва: чітко сформульована та законодавчо закріплена Концепція національної безпеки України стане важливим документом для міжнародних партнерів. Вона демонструватиме пріоритети та напрямки зовнішньої політики України, сприяючи поглибленню співпраці з Європейським Союзом, НАТО, США та іншими союзниками у сфері безпеки.

Таким чином, розробка та прийняття нової Концепції національної безпеки України – це не просто формальність, а життєво важлива умова для забезпечення стабільності, розвитку та успішного протистояння викликам, що стоять перед Україною. Вона має стати наріжним каменем для створення ефективної та адаптивної системи захисту національних інтересів.

Для розробки Концепції національної безпеки України важливо застосувати системний підхід враховуючи, що національна безпека є інтегрованою, внутрішньо єдиною соціальною системою з дуже складною взаємодією всіх елементів. До закономірностей згаданого системного підходу, які забезпечують повноцінне з'ясування властивостей національної безпеки, належать такі загальні для всіх соціальних систем підсистеми (елементи):

1. Позиції України у світі та Європі, мають бути відтворені через характеристику сучасних світових та регіональних тенденцій життєдіяльності міжнародних та регіональних органів та організацій, різноманітних суспільств, країн, держав, що дозволить виокремити ті з них, які впливають на розвиток України. Аналіз позиції України у світі та Європі допоможе усвідомити місце України на сучасному етапі розвитку, крізь розкриття її стану та перспектив щодо власного розвитку.

2. Національні цілі та інтереси, які спрямовані на забезпечення національної безпеки і зумовлюють необхідність її існування як самостійної соціальної системи (підсистеми суспільства), можуть бути загальними або частковими, постійними чи тимчасовими, пріоритетними або другорядними, основоположними або ситуативними.

Має бути зазначено, що такими національними цілями та інтересами є: для людини і громадянина – їх правовий статус і особливо права та свободи; для держави – суверенітет, територіальна цілісність та недоторканість; для суспільства – політична, економічна, соціальна та духовна системи.

3. Союзники та партнери. Беззаперечно, що такими мають бути визнані Європейський Союз, НАТО, США, Велика Британія, Польща, Канада, Туреччина, Латвія, Литва, Естонія, Японія та багато інших міжнародних організацій та держав.

4. Реальні та потенційні загрози та небезпеки. У Концепції національної безпеки України мають бути зазначені конкретні та перспективні, внутрішні та зовнішні, загрози та небезпеки національній безпеці, що дозволить їх оперативно попереджувати та ліквідовувати. Надзвичайно важливо передбачити механізм ідентифікації, діагностування та моніторингу загроз національній безпеці, враховуючи, що з часом вони можуть зазнавати суттєвих змін. Завжди слід пам'ятати, що національна безпека завжди відносна і має динамічний характер. У кожний конкретний відрізок часу стан захищеності може мати різний рівень, що визначається гостротою внутрішніх та зовнішніх загроз і характером реагування на них управлінського апарату системи забезпечення національної безпеки.

5. Матеріальна база. Включає у себе фінансові засоби, асигновані на функціонування системи національної безпеки, а також усе матеріально-технічне забезпечення. Зазначена база включає в себе:

а) кошти на утримання державних та інших інститутів, діяльність яких пов'язана із забезпеченням національної безпеки. Зокрема: кошти на утримання штатного апарату вказаних інститутів; кошти на оплату праці осіб, залучених до вирішення окремих питань у сфері забезпечення національної безпеки (розробники, наукові консультанти, експерти та ін.); кошти на утримання матеріально-технічної бази державних і недержавних структур, що займаються забезпеченням національної безпеки;

б) кошти на різноманітну діяльність різних інститутів, які функціонують у сфері забезпечення національної безпеки;

в) кошти на здійснення окремих програм, що потребують спеціального фінансування.

6. Нормативна база, має складатися із правових та інших соціальних норм, які регулюють та охороняють систему національної безпеки. При цьому виходячи із положень пункту 17 частини 1 ст. 92 Конституції України, згідно з якими основи національної безпеки визначаються виключно законами України, є сенс затвердити нову редакцію Концепції національної безпеки України таким нормативно-правовим актом, яким є закон [11].

7. Духовна база, сутність якої дістає вияв у тих принципах, ідейних пріоритетах і моральних цінностях, на яких у правовій державі ґрунтується діяльність у сфері забезпечення національної безпеки. Відправними положеннями, що характеризують цю базу є принципи демократії, реального гуманізму, соціальної справедливості, верховенства права, розподілу влад, гласності, народовладдя, законності, пріоритету прав людини, дотримання балансу інтересів особи, держави та суспільства і т. д.

8. Інституційна основа (організаційна структура) системи національної безпеки, об'єднує усі структури (органи, установи, підприємства), які в тій або іншій мірі беруть участь в реалізації завдань забезпечення безпеки. Вони можуть бути державними та недержавними, належати до усіх

гілок або систем влади (законодавчої, виконавчої, судової, контрольно-наглядової, правоохоронної, муніципальної). Так Верховна Рада України, відповідно до пунктів 17 та 19 частини 1 ст. 92 Конституції України виключно законами України визначає «основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку; правовий режим воєнного і надзвичайного стану, зон надзвичайної екологічної ситуації» [11]. А Президент України «забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави» згідно із пунктом 1 частини 1 ст. 106 Конституції України [11]. Кабінет Міністрів України «здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю», що передбачено пунктом 7 частини 1 ст. 116 Конституції України [11]. У той же час в Україні діють органи та організації, для яких забезпечення національної безпеки є основним соціальним завданням. Це Рада національної безпеки та оборони України, Служба безпеки України, Національна поліція України і т. д.

9. Людський (кадровий) склад. Основні вимоги до кадрового складу системи національної безпеки – високий професіоналізм, політична і правова культура – вже самі по собі передбачають дисциплінованість, ініціативність, уміння приймати правильні рішення у позаштатних ситуаціях.

У кожній із структур системи національної безпеки існують специфічний кадровий режим, порядок прийняття на службу тощо. Однак загальне завдання повинно полягати у тому, щоб стимулювати запровадження конкурсного порядку прийняття на службу, за якого вирішальну роль відігравали б загальний рівень інтелекту та високі ділові якості. Доцільно також періодично проводити атестації.

10. Управління системою національної безпеки. Чільне місце у Концепції національної безпеки України має бути відведено проблемам управління системою національної безпеки, адже існує нагальна потреба у створенні ефективної системи національної безпеки.

11. Діяльність у сфері забезпечення національної безпеки. Діяльність усіх органів, що забезпечують національну безпеку має бути зосереджена на прогнозуванні, своєчасному виявленні, попередженні і нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, захисті суверенітету і територіальної цілісності України, безпеки її прикордонного простору, піднесенні економіки країни, забезпеченні особистої безпеки, конституційних прав та свобод людини і громадянина, викоріненні злочинності, вдосконаленні системи державної влади, зміцненні законності і правопорядку та збереженні соціально-політичної стабільності суспільства, зміцненні позицій України у світі, підтриманні на належному рівні її оборонного потенціалу і обороноздатності, радикальному поліпшенні екологічної ситуації.

12. Бажані результати у сфері забезпечення національної безпеки, ними може бути визнано забезпечення послідовного наближення України до такого гарантованого рівня безпеки, при якому можна забезпечити значне зниження впливу дестабілізуючих факторів, багатовекторний якісний розвиток системи національної безпеки та усіх її елементів. А також запровадження механізмів стримування в інтересах запобігання агресії будь-якого масштабу, у тому числі із застосуванням ядерної зброї проти України та її союзників.

Беззаперечно, що Концепція національної безпеки України має вміщувати преамбулу у якій слід викласти інформацію про її предмет, достовірність, актуальність і своєчасність врегулювання та охорони національної безпеки. У Концепції мають бути визначені такі основоположні поняття, як: національна безпека, Український народ та нація, об'єкти національної безпеки, суб'єкти національної безпеки, загрози національній безпеці, система національної безпеки, система забезпечення національної безпеки, національна мета, національна ідея, національні інтереси тощо.

Уявляється, що саме відповідно до цих підсистем (елементів) системи забезпечення національної безпеки доцільно розробляти Концепцію національної безпеки України, оскільки вона набуде ознак системності, логічності та послідовності.

Висновки. Підсумовуючи, актуальність розробки та прийняття Концепції національної безпеки України на сучасному етапі є беззаперечною і зумовлена як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, включаючи безпрецедентні виклики, пов'язані з повномасштабною агресією. Цей документ має стати не просто черговим актом, а фундаментальною «дорожньою картою», яка чітко визначить стратегічні орієнтири та дієві механізми забезпечення життєво важливих інтересів Українського народу, суспільства та держави. Проведений аналіз демонструє, що, незважаючи на наявність чинного Закону України «Про національну безпеку України» та інших нормативно-правових актів, існує нагальна потреба у документі вищого теоретичного та стратегічного рівня. Концепція, у разі її законодавчого закріплення, матиме аналогічну юридичну силу до Закону, але її змістовне наповнення буде значно глибшим та аналітичнішим. Вона має стати «першоосновою» для всієї ієрархічної системи документів у сфері безпеки, забезпечуючи їхню єдність, послідовність та ефективність. Концепція відповідь на питання «що і чому» у сфері національної безпеки, тоді як Закон і Страте-

гія – на питання «як». Лише за умови наявності такого фундаментального та всеохоплюючого документа, Україна зможе ефективно протистояти сучасним загрозам, забезпечувати свій стабільний розвиток та успішно відстоювати національні інтереси у глобальному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція Естонської Республіки, прийнята на референдумі 28 червня 1992 року. URL: https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/10/Estonia_rus_010815.pdf (дата звернення: 09.06.2025).
2. Конституція Литовської Республіки, прийнята на референдумі 25 жовтня 1992 року. URL: http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/catalog/law/lit_konst1.htm (дата звернення: 09.06.2025).
3. Конституція Республіки Македонія від 17 листопада 1991 року. URL: <https://legalns.com/download/books/cons/macedonia.pdf> (дата звернення: 09.06.2025).
4. Конституції Республіки Узбекистан, прийнята на референдумі 30 квітня 2023 року. URL: <https://www.uzbekistan.org.ua/ru/uzbekistan/konstitutsiya.html> (дата звернення: 09.06.2025).
5. Основний Закон Федеративної Республіки Німеччина від 23 травня 1949 року. URL: https://www.bundestag.de/resource/blob/1033364/ea61281e39aaac743a3025aba57cbed2/grundgesetz_uk.pdf (дата звернення: 09.06.2025).
6. Конституція Японії від 3 листопада 1946 року, набрала чинності 3 травня 1947 року. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%AF%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%97 (дата звернення: 09.06.2025).
7. Конституції зарубіжних країн: навчальний посібник / Авт.-упоряд.: В.О. Серьогін, Ю.М. Коломієць, О.В. Марцеляк та ін. / За заг. ред. к.ю.н. доц., В.О. Серьогіна. Харків: Видавництво «ФІНН», 2009. 664 с.
8. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.
9. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 35. Ст. 237.
10. Про Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: затв. Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. *Урядовий кур'єр*. 2020. 16 вересня. № 179.
11. Конституція України: Основний Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.